dr hab. Joanna Chłosta-Zielonka, prof. UWM
Instytut Literaturoznawstwa
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Olsztyn, 1.04.2023 r.

Opinia o pracy doktorskiej mgr Lidii Wieczorek pt. *Postać kobiety w polskiej fantastyce*

Praca Pani mgr Lidii Wieczorek wyrasta z jej zainteresowań literaturą fantastyczną i badań naukowych prowadzonych od kilku lat nad tym zagadnieniem. Została oparta na strukturze składającej się z czterech rozdziałów, wstępu i zakończenia. Pierwszy rozdział Autorka poświęca cechom dystynktywnym tej odmiany literatury, opisując gatunki, które ją tworzą i pierwszych autorów wyznaczających tzw. kroki milowe, nadające temu rodzajowi piśmiennictwa równoprawną do innych rangę. Drugi rozdział stanowi punkt wyjścia do dalszych rozważań, stawiania tez, przedstawiania argumentów i tworzenia podsumowań. Mieści on opis literatury fantastycznej pisanej przez kobiety na świecie od samych początków. Ten rodzaj piśmiennictwa stanowi świadectwo rozwoju myśli kobiecej: upominania się o istnienie w obszarze życia publicznego, o upodmiotowienie we wszystkich sferach życia, o zadośćuczynienie stereotypom płciowym. Autorka pracy opiera swoje rozważania na konstatacjach związanych z rozwojem myśli feministycznej na świecie i w Europie, a także nad jej wpływem na twórczość kobiecą, a szczególnie na literaturę fantastyczną. Wymieniając ważne dla jej rozwoju autorki, wskazuje, w jaki sposób ta odmiana literatury ewoluowała, stając się przestrzenią wypowiadania określonych poglądów, trybuną walki z dyskryminacją płci i o prawa kobiet. Wnikliwie przygląda się kilku reprezentatywnym dla tego nurtu literatury utworom: *Opowieści Podręcznej* Margaret Atwood, *Mgłom Avalonu* Marion Zimmer Bradley, trylogii *Igrzyska śmierci* Suzanne Collins, serii o Harrym Potterze J. K. Rowling, *Kirke* Madeline Miller i serii *Zmierzch* Stephenie Meyer, wskazując na wyartykułowanie w nich poglądów autorek na kwestię miejsca kobiety we współczesnej rzeczywistości.

To wprowadzenie było konieczne, aby na jego tle zobrazować w rozdziale trzecim – najobszerniejszym – dokonania w polskiej literaturze fantastycznej. Jej wyraźny rozkwit miał miejsce w latach 90., ale kobiety doszły do głosu, tj. zaczęły publikować swoje powieści, w dużej mierze dopiero w XXI wieku. Przedmiotem zainteresowania stały się w dysertacji głównie powieści Ewy Białołęckiej, Anny Brzezińskiej, Aleksandry Dobies, Anety Jadowskiej, Marty Kisiel, Magdy Knedler, Mai Lidii Kossakowskiej, Krystyny Kwiatkowskiej, Doroty Masłowskiej, Katarzyny Bereniki Miszczuk, Doroty Terakowskiej, Olgi Tokarczuk i Mileny

Wójtowicz. W utworach wymienionych autorek Pani mgr Wieczorek szukała potwierdzenia dla tezy, że temat kobiety, jej miejsca we współczesnym świecie i pełnionych ról jest istotny i komentowany w literaturze fantastycznej. Literatura tego typu staje się także sposobem na konfrontowanie problemów obu płci i orężem w walce ze stereotypami, a także o prawa kobiet, czego ostatnim dowodem jest antologia kobiecej *fantasy Ziarno granatu* z 2021 roku. Przy okazji w pracy znalazło się miejsce na charakterystykę najczęściej dokonywanych przez autorki zabiegów natury formalnej, głównie retellingu czyli prze-pisywania, polegającego na reinterpretacji losów kobiecych zapisanych w mitach i legendach. Opisano także najczęstsze źródła światów wykreowanych w powieściach polskich autorek, wśród których dominują mity słowiańskie.

W czwartym rozdziale, wskazując na mizoginistyczne zabiegi w prozie pisanej przez mężczyzn, Autorka pracy zajęła się opisem prozy Jacka Piekary i Andrzeja Ziemiańskiego, przeciwstawiając jej aprobatywne dla płci przeciwnej utwory Jakuba Ćwieka i Andrzeja Sapkowskiego.

Metoda filologiczna, która stała się głównym sposobem opisu prezentowanych utworów, doprowadziła autorkę do następującego podsumowania zawartego w Zakończeniu: „Przytoczone w pracy przykłady świadczą o tym, iż polskie autorki coraz śmielej ukazują seksualność kobiet w powieściach, opisują ich codzienne problemy i zmagania ze szkodliwymi stereotypami dotyczącymi płci" (s. 282).

Autorka dysertacji obficie korzystała z dostępnej literatury przedmiotu – w bibliografii znalazło się blisko 50 powieści stanowiących materiał interpretacyjny, 250 opracowań wraz z netografią, przypisy w liczbie 914 zapisów. W bibliografii zostały umieszczone opracowania dotyczące genologii literatury fantastycznej, krytyki feministycznej, ustalenia badaczy związane z przemianami literatury fantastycznej na świecie i w Polsce. Praca liczy 304 strony.

Pracę napisano z pełną znajomością warsztatu polonistycznego, zarówno jeżeli wziąć pod uwagę kwestie merytoryczne: wiedzę na temat podejmowanych zagadnień z obszaru poetyki (przemiany gatunkowe), badań kulturowych (krytyka feministyczna) i historii literatury (wiedza o źródłach i rozwoju literatury fantastycznej), jak i działania formalne (umiejętności z zakresu stylu i poprawności językowej oraz opracowania filologicznego).

Dysertacja stanowi ważne osiągnięcie w badaniach nad najnowszą polską literaturą.

Joanna Chorła-Zielonka